

DE MOOISTE ROUTES
DOOR 60 STEDEN IN EUROPA

ANWB

 CAMPERBOEK

IERLAND EN HET VERENIGD KONINKRIJK, NOORD-EUROPA

'De wereld is een boek,' schreef de halverwege de 4e eeuw geboren Augustinus van Hippo, een Romeins bisschop en kerkleraar, en hij voegde eraan toe: 'Wie nooit reist, ziet er maar één bladzijde van.' Sindsdien is er veel veranderd – en het reizen is steeds eenvoudiger geworden. Met de camper kunnen we zelfs onderweg thuis zijn. Wie zou dan niet graag 'meer bladzijden' van de wereld zien? Alleen: Waar begin je? In dit boek concentreren we ons op Europese bestemmingen en in dit eerste hoofdstuk op de mooiste steden van Noord-Europa, voorafgegaan door enkele in Ierland en het Verenigd Koninkrijk, recht doend aan hun uitzonderingspositie, op een eiland. Ook hier hebben we natuurlijk, zoals overal in dit boek, een enorme keuze. Natuurlijk zal niemand alle in dit hoofdstuk beschreven steden, van Aarhus tot Tallinn, op één enkele, zeer lange camperreis willen afvinken – al zou het heel interessant zijn om eens uit te rekenen hoe lang je daarover zou doen. Camperreizen is echter een rustige manier van reizen en langzaam past daar beter bij. De steden zijn gerangschikt per land en dus niet alfabetisch. Het blijkt dat de bekendste steden, zoals Londen en Stockholm, ook echt de steden zijn waar het meest te zien is. Ook wordt duidelijk dat de misschien iets minder bekende plaatsen ook hun charme hebben. Dat zijn vaak juist de plaatsen waar nog echte ontdekkingen kunnen worden gedaan.

In de Oude Stad – Gamla Stan – van Stockholm: omdat de afstanden in de Zweedse hoofdstad overzichtelijk zijn (en de binnenstad op werkdagen niet voor verkeer toegankelijk is), is het aan te raden de camper op een van de meer dan dertig Park-and-Ride-terreinen buiten het centrum neer te zetten

In het hoge – en niet zo hoge – noorden

Op stedentrip met de camper door het noorden van het continent: dat belooft een bont palet van stedelijke mogelijkheden. Voor we naar het vasteland gaan, bezoeken we eerst Ierland en het Verenigd Koninkrijk.

Amsterdam, die grote stad op palen. Het fundament van de gehele binnenstad bestaat uit talloze boomstammen, die tot 30 m diep in de grond zijn geslagen. Zo ontstonden circa zeventig kunstmatige eilanden

Het Nationale Monument op de Dam, tegenover het Koninklijk Paleis, herinnert aan de slachtoffers van de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog

16 AMSTERDAM

Na Parijs, Londen en Napels was het aan de monding van de Amstel gestichte Amsterdam, dat zijn rijkdom dankt aan zijn haven, de invoer en verwerking van grondstoffen uit de voormalige koloniën en de handel in specerijen en slaven, in de 17e eeuw de op drie na grootste stad van Europa. Terwijl van hieruit de zeven wereldzeeën werden bevaren, bouwden de rijke kooplieden in Amsterdam hun trotse, nog altijd het stadsbeeld bepalende herenhuizen en stimuleerden zij de kunsten. In dezelfde eeuw werd begonnen met de aanleg van de halve-maanvormige grachtengordel. Alleen al in het historische centrum liggen er 400 bruggen over de grachten. De hoogte van het water wordt zorgvuldig met behulp van sluisen en pompen op peil gehouden, en nog altijd wordt een deel van het transport in de binnenstad over het water afgehandeld. Langs de kaden van de 160 grachten in de grachtengordel liggen vele woonboten. Zij behoren net zo onlosmakelijk tot het stadsbeeld als de ontelbare fietsen, de bloemenstalletjes met 'tulpen uit Amsterdam' en de draaiorgels die dat welbekende deuntje steeds weer ten gehore brengen. De sfeer in Amsterdam, dat lijkt op een reusachtig, bruisend openluchtmuseum, wordt bepaald door openheid en culturele veelzijdigheid, afwisselende gastronomie en ontelbare vormen van onderdak voor elke portemonnee en elke smaak. Dit alles bij elkaar maakt de hoofdstad van Nederland tot een van de meestbezochte plaatsen op het Europese continent.

Informatie:
iamsterdam.com, amsterdam.info/de/parken/park-ride

01 Centraal Station

Er zijn imposantere stations in de Benelux-landen dan het historistische Amsterdam Centraal. Maar op de een of andere manier past het in de tweede helft van de 19e eeuw door Pierre Cuypers ontworpen ontvangstgebouw bij de stad, die het helemaal niet nodig heeft om met een architectonisch hoogstandje te pronken. Het station voldoet aan de behoeften. Het lijkt een beetje op een mengeling van een stadspoort, een stadhuis en een markthal en ontvangt bezoekers met voldoende waardigheid zonder zichzelf op de voorgrond te plaatsen. Tegen de 160.000 mensen passeren dagelijks dit verkeersknooppunt van Amsterdam. Ponten, metro's, bussen, trams en taxi's hebben hier hun halte. Daartussendoor lopen toeristen uit alle landen van de wereld.

02 Bloemenmarkt

Aan het Singel ligt de al in 1862 opgerichte Amsterdamse Bloemenmarkt. Het bijzondere aan deze markt is dat de bloemen hier niet in vaste bloemenstallen op straat worden verkocht, maar op drijvende pontons. Maak je geen zorgen – je hoeft niet van de ene wiebelende

ponton op de andere over te stappen, maar je kunt er rustig over de straat langslipen. De traditie van de drijvende verkoopstallen gaat terug op de tijd waarin de markten nog per boot werden bevoorrad. Een positief bijeffect was dat de drijvende stallen geen plaats innamen op de toch al smalle straten van Amsterdam. Tegenwoordig worden hier niet alleen bloembollen en bloemen verkocht, maar ook allerlei souvenirs.

03 Anne Frank Huis

Al na enkele stappen door de kleine ruimte waarin Anne Frank en haar familie zich met nog een ander gezin en een vriend 2 jaar lang schuilhield wordt het stil. Waarschijnlijk heeft iedereen die hier binnenkomt het dag-

Rechtsboven: er zijn zeven Park-and-Ride-plaatsen in Amsterdam, waarvan er zes zeven dagen per week dag en nacht open zijn

Rechts: ook het Centraal Station van Amsterdam is op houten palen gebouwd. Het ontwerp is van dezelfde architect, Pierre Cuypers, die het Rijksmuseum vormgaf

Boven: Fischmarkt in de ochtenduren in St.-Pauli

Onder: 'Op de Reeperbahn, 's nachts om half een ...'

Rechterbladzijde: de zomer beleef je nergens zorgelozer dan aan het Elbstrand bij Övelgönne. Met de camper kun je ook in Hamburg het best het Park-and-Ridesysteem gebruiken

plex van de Deutscher Tennis Bund. In de representatieve witte villa's met uitzicht over het water hebben zich vele consulaten en bedrijven gevestigd. In het chique paleis van bankier Henry Budge worden tegenwoordig de studenten van de Hochschule für Musik und Theater opgeleid. Ertegenover ligt het Alsterpark.

20 Außenalster

Het prachtige Außenalster, 165 ha groot en rondom door groene stroken omzoomd, is een plaats waar de Hamburgers graag naartoe gaan om zich te onspannen. Bij goed weer ontmoeten hier joggers en lanterfanten elkaar aan en rond het water, maar er wordt ook gezeild, geroeid en gekanoed op het meer. De wooncomplexen aan de oever behoren tot de beste huizen van de stad.

21 Schanzenviertel

De naam van deze wijk komt van het vroegere fort (Sternschanze of Sterrenschanse), dat in het huidige Sternschanzenpark in 1662 als voltooiing van de verdedigingswallen werd aangelegd. Toen de alternatieve scene hier in de jaren 1970 op zoek ging naar goedkope woonruimte, kwam de oude arbeiderswijk achter het abbatoir weer tot leven. Rond de vroeger heftig omstreden voormalige theater Rote Flora zijn de mensen in de inmiddels gesaneerde huizen al lang met hun tijd meegegaan en dat laten ze zien met dure restaurants, cafés en winkels.

22 Altona

'All to nah' vonden de Hamburgers de

kleine vissers- en handwerkersnederzetting aan hun westgrens, die zich onder Deense heerschappij tot een concurrent voor de Hanzestad had ontwikkeld. Van de Denen kreeg Altona ook stadsrechten, vrijhaven- en tolprivileges, maar ook een tolerante houding tegenover beroepen en geloof. Na de aansluiting bij Pruisen in 1866 beleefde Altona, ook door de annexatie van Bahrenfeld en Ottensen, een snelle opleving tot industriestad. Het middelpunt vormde het nieuwe witte stadhuis, vlak bij de Palmaille met zijn classicistische huizen. Het eigenlijke hart klopt nu echter in Ottensen, dat tot een multiculturele trendy wijk is uitgegroeid.

23 Palmaille

Deze straat in de nabijheid van de Elbe is een *Gesamtkunstwerk*. Christian Friedrich Hansen liet hem tussen 1786 en 1825 in Noord-Duits-classicistische stijl aanleggen. Meer dan de helft van de huizen werd in de Tweede Wereldoorlog verwoest. Het huis op nr. 16 had de architect voor zichzelf bedoeld.

24 Övelgönne

Met Övelgönne bedoelt men een oeverstrook van ongeveer 1 km beneden de Elbchaussee. Hij bestaat uit strand, een huizenrij en een stuk scheepvaartgeschiedenis. Het strand is een populaire ontmoetingsplaats voor jong en oud. Aan de kant van het land voert het Elbewandelpad langs de tuinen en toegangspoorten van oude loodsen en kapiteinswoningen, die voor een deel nog uit de 18e eeuw stammen. Het drijvende museum aan de steiger Neumühlen omvat circa dertig zorgvuldig gerestaureerde schepen, waaronder stoomsleepboten en barkassen, een blusboot, een drijvende kraan, een reddingsboot en een tot café verbouwde oude havenveerboot, die hier voor anker liggen. Soms hoor je nog 'trossen los', want de oldtimers doen het nog steeds.

25 Blankenese

Deze tegenwoordig chique voorstad was ooit een klein vissersdorp uit de

14e eeuw. Later kozen kapiteins en loodsen het als woonplaats en eind 18e eeuw ontdekten welvarende kooplieden hun voorkeur voor het rustige dorp tegen de helling van de Unterelbe. Op de beschutte helling, met uitzicht op de Elbe, bouwden zij mooie villa's voor zichzelf en legden zij ruime parken aan die zich om het wat burgerlijke centrum met zijn kleine kapiteins- en vissershuisen slingerden. Deze dicht bebouwde wijk, gekenmerkt door zijn trappen (4864 officieel getelde treden), dat tot de strandweg beneden loopt, is tegenwoordig een gewild domicilie voor rijke en prominente Duitsers. Van de 75 m hoge Süllberg boven Blankenese heb je een heerlijk uitzicht over de brede rivier, de voorbijvarende schepen en de grote fabriekshallen van Airbus. Veel van de vroegere bezittingen van reders en kooplieden zijn nu eigendom van de stad en openbaar toegankelijk.

26 Tierpark Hagenbeck

Op 7 mei 1907 opende Carl Hagenbeck de eerste dierentuin ter wereld

zonder hekken. Destijds was de tuin nog buiten de stad gelegen, maar het terrein behoort nu tot het Hamburger district Eimsbüttel. Het was de eerste landschaps- en dierentuin, waarin bijvoorbeeld kunstmatige rotsen werden aangelegd om de dieren zo natuurlijk mogelijk te kunnen houden. Dit revolutionaire idee is tot de dag van vandaag maatgevend voor veel dierentuinen. In de Tweede Wereldoorlog werd het complex vrijwel volledig verwoest, en het is in de jaren 1950 weer opgebouwd en uitgebreid. Sinds 1997 wordt het Tierpark Hagenbeck officieel beschermd.

van staal en glas. Deze raakte in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd, werd begin jaren 1980 gerestaureerd en dient tegenwoordig als evenementenhal. Op zondag wordt er net als vroeger een vismarkt gehouden.

17 Reeperbahn

Fischmarkt, Hamburger Dom, FC St.-Pauli, Reeperbahn, Herbertstraße, Große Freiheit: St.-Pauli is het bekendste én het beruchtste stadsdeel van Hamburg. Vroeger was het een niemandsland tussen Hamburg en Altona, waar alles zich vestigde wat binnen de stadsmuren ongewenst was, maar het ontwikkelde zich uiteindelijk tot het symbool van zondig vermaak. Tegenwoordig staat het inmiddels ook als woonwijk populaire gebied bovendien bekend als uitgaanswijk, met muziekclubs, bars, discotheken enzovoort.

18 Planten un Blumen

De naam ('Planten en bloemen') beperkte zich oorspronkelijk tot het ter gelegenheid van de Niederdeutsche

Gartenschau in 1935 aangelegde park tussen het Congress Centrum en de Messehallen. In 1986 werd de naam uitgebreid tot de Alter Botanischer Garten en het kleine en het grote wallencomplex met het Museum für Hamburgische Geschichte. Behalve planten en bloemen vinden bezoekers op de voormalige vestingwallen tussen het station Dammtor en St.-Pauli beschermde kassen, prachtige bloembedden en enkele thematische tuinen, beekjes en kleine meertjes, Japanse theeceremonies, Wasserlichtkonzerte bij avond en in de winter schaatspret.

19 Roter Baum/Harvestehude

De westelijke Alsteroever behoort tot de beste buurten van Hamburg. Welgestelde inwoners waarderen de voorname jugendstilhuizen aan het Innocentiapark, de deftige oude gebouwen in het mondaine Pöseldorf en ruim opgezette flats aan de Rotherbaumchaussee. Hier vind je ook het hoofdkantoor van de Norddeutscher Rundfunk (NDR), het Museum für Völkerkunde en het tenniscom-

Op de Marktplatz zie je een Hanseatenkruis, zoals het vroeger op de vlaggen van het door de burgers van Bremen, Hamburg en Lübeck gevormde Hanseatische Legion prijkte tijdens de Duitse Bevrijdingsoorlog (1813–1815)

Rathaus en St.-Petridom: Bremens Marktplatz is een van de mooiste openbare pleinen in Europa

28 BREMEN

In Bremen vind je Europa's grootste autoverschepings- en visserijhaven, maar ook het Alfred-Wegener-Institut für Polar- und Meeresforschung. In de oude stad, omringd door grachten en voormalige verdedigingswallen, laat de stad zich van zijn mooiste kant zien. Rond de Marktplatz liggen de oudste gebouwen en beroemdste beelden van Bremen: naast het 15e-eeuwse stadhuis, met een renaissancegevel uit de 17e eeuw, staan de Bremer Stadtmusikanten van Gerhard Marcks; op het plein voor het stadhuis zie je de 'Roland' uit 1404 – een zinnebeeld van de stadsvrijheid en de rechtsbevoegdheid van Bremen.

Informatie:

bremen-tourismus.de/nl, brepark.de/en/parking/park-ride

01 Roland

De met baldakijn bijna 10 m hoge Roland op de Marktplatz is het symbool van Bremen. Sinds 1404 staat de meermalen gerestaureerde stenen ridder op zijn plaats. Met zwaard en schild staat de uit het Oud-Franse Rolandslied bekende figuur symbool voor stadsvrijheid en eigen rechtsbevoegdheid van de Hanzestad Bremen. Hij richt zich trots op de dom, om een punt te maken tegen de vroegere aanspraken op heerschappij door de Bremer aartsbisschoppen.

02 Rathaus

Het laatgotische gebouw uit de vroege 15e eeuw kreeg tussen 1609 en 1612 een schitterende gevel in de stijl van de Wezerrenaissance. Binnen zijn de 45 m lange Obere Rathaushalle, waar aan het beschilderde eikenhouten plafond grote scheepsmodellen hangen, en de Guldengkammer bijzonder de

Van het zelfbewustzijn van de Hanzestad Bremen aan de Wezer getuigen niet alleen het stadhuis en het Rolandbeeld, maar ook de vele koopmanshuizen en kerken

moeite waard. Dit juweel van vroegbarok houtsnijwerk werd door het goudleerbehang en de meubels van Heinrich Vogeler ook een voorbeeld van de Jugendstil. In de historische raadskelder met oude wijnvaten en de fresco's van Max Slevogt worden wijnen aangeboden uit alle Duitse wijngebieden. Slechts enkele passen van de raadskelder vandaan staat het beeld van de Bremer Stadtmusikanten van Gerhard Marck.

03 Liebfrauenkirche

De vroeggotische, driebeukige hallenkerk aan de rand van de Marktplatz werd omstreeks 1230 dicht naast de Dom gebouwd om de onafhankelijkheid van de kooplieden tegenover de aartsbisschop te benadrukken. De crypte en de zuidelijke toren stammen nog van een eerder gebouw uit de 11e eeuw. Een bezoek aan de kerk is vooral heel sfeerol als de zon door de in 1966 en 1967 toegevoegde

Voor het Rathaus waakt de 'Stenen Roland' (links). Onafscheidelijk met de stad verbonden zijn ook de Bremer Stadtmusikanten (rechts het bronzen beeld bij de Raadskelder)

glas-in-loodramen valt, afkomstig uit een werkplaats in Chartres.

04 St.-Petridom, Dommuseum en Bleikeller

Met de bouw van de Dom van Bremen werd al in 1041 begonnen. In de 13e eeuw werd de oorspronkelijk driebeukige pijlerbasiliek in de stijl van de vroeggotiek verbouwd en kreeg hij zijn twee imposante torens. Een ervan kan worden beklimmen en biedt het mooiste uitzicht over de stad. In de 16e eeuw zijn vele verbouwingen in gotische stijl uitgevoerd. In het Dommuseum zijn de gerestaureerde textielvondsten uit middeleeuwse bisschopsgraven

heel interessant. De acht gemummificeerde lichamen uit de 15e, 17e en 18e eeuw in de Bleikeller zijn spectaculair om te zien. Ze zijn zo goed bewaard gebleven dat zelfs de vingernagels nog duidelijk zichtbaar zijn.

05 Böttcherstraße

Deze smalle, autovrije straat tussen de Marktplatz en de Wezer is een kunstwerk op zich, waarbij middeleeuwse en expressionistische vormen zijn gecombineerd. Tussen 1923 en 1931 schiepen de architecten Eduard Scotland en Alfred Runge, in samenwerking met de beeldhouwer Bernhard Hoetger twee huizenrijen van baksteen, waarin tegenwoordig

